

CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
Dyddiad:	29 Mehefin 2022
Pwnc:	Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol 2021-22
Pennaeth Gwasanaeth:	Marc Jones, Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 01248 752601 MarcJones@ynysmon.gov.uk
Awdur yr Adroddiad:	Marion Pryor, Pennaeth Archwilio a Risg MarionPryor@ynysmon.gov.uk
Natur a Rheswm dros Adrodd: Mae Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus angen i'r prif swyddog gweithredol archwilio gynhyrchu Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol.	

1. Cyflwyniad

- 1.1. O dan Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) mae'n ofynnol i'r 'prif swyddog archwilio' gyflwyno barn archwilio mewnol blynyddol ac adroddiad y gall y sefydliad ei ddefnyddio fel sail i'w ddatganiad llywodraethu. Yn ogystal, mae cylch gorchwyl y Pwyllgor hwn yn nodi fod rhaid iddo ystyried adroddiad blynyddol yr archwilwyr mewnol.
- 1.2. Mae'r adroddiad hwn yn darparu Adroddiad Blynyddol Archwilio Mewnol ar gyfer 2021-22 i'r Pwyllgor, sy'n rhoi barn gyffredinol y Pennaeth Archwilio a Risg ynglŷn â digonolrwydd ac effeithiolrwydd fframwaith llywodraethu, trefniadau rheoli risg a rheoli'r Cyngor yn ystod y flwyddyn.

2. Argymhelliad

- 2.1. Bod y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio a yn ystyried ac yn cynnig sylwadau ar adroddiad blynyddol y Pennaeth Archwilio a Risg a'r 'farn' gyffredinol.

ADRODDIAD BLYNYDDOL ARCHWILIO MEWNOL 2021-22

Marion Pryor BA MA CMIA CPFA

Mehefin 2022

Pennaeth Archwilio a Risg

MarionPryor@ynysmon.llyw.cymru

CYNGOR SIR
YNYS MÔN
ISLE OF ANGLESEY
COUNTY COUNCIL

CYNNWYS

RHAGAIR - Y CYD-DESTUN CYFREDOL	3
CYFLWYNIAD	4
BARN ARCHWILIO MEWNOL	5
Barn y Pennaeth Archwilio a Risg 2021-22	5
SAIL FY MARN	6
Sgôp	6
Sicrwydd Trydedd Linell	6
Archwilio Risgiau Strategol	6
Gwaith Archwilio Arall	7
Graddfeydd Sicrwydd Archwilio Mewnol a roddwyd yn ystod 2021-22	7
MATERION / RISGIAU A GODWYD	9
Gweithredoedd sydd angen sylw a Gweithredoedd Hwyr	10
Materion / Risgiau fesul Blwyddyn	10
Materion / Risgiau a Godwyd ac y mae angen gweithredu arnynt yn 2021-22	11
Statws Materion / Risgiau	12
MATERION SY'N BERTHNASOL I BARATOI'R DATGANIAD LLYWODRAETHU	
BLYNYDDOL	13
EIN PERFFORMIAD	14
Ychwanegu Gwerth	14
Mesurau Perfformiad	15
Meincnodi	16
HYFFORDDI A DATBLYGU	17
CYDYMFFURFIO â SAFONAU ARCHWILIO MEWNOL Y SECTOR CYHOEDDUS	18
HERIAU A CHYFLEOEDD I'R DYFODOL	19
Atodiad A: Diffiniad o Raddfeydd Sicrwydd 2021-22	20
Atodiad B: Sicrwydd Trydedd Linell - Risgiau Gweddilliol Coch ac Ambr yn y Gofrestr Risg Strategol 2021-22	21
Atodiad C: Sicrwydd Trydedd Linell - Gwaith Archwilio Mewnol Arall yn 2021-22	23

RHAGAIR – Y CYD-DESTUN CYFREDOL

Parhaodd Covid-19 i effeithio ar wasanaethau cyhoeddus yn 2021-22. Serch hynny, roedd llai o effaith ar y Tîm Archwilio Mewnol a Rheoli Risg, wrth i staff a adleoliwyd i'r Tîm Grantiau Busnes Covid-19 ddychwelyd ac wrth i ddyletswyddau gweinyddol ychwanegol yn gysylltiedig â Covid-19 ddod i ben yn ystod chwarter cyntaf y flwyddyn ariannol.

Ym mis Rhagfyr 2020, roedd CIPFA¹ wedi cydnabod bod cyrff llywodraeth leol ymgodymu â heriau sylweddol a'u bod yn gorfod gwneud penderfyniadau anodd am y ffordd orau o ddefnyddio'r staff a'r adnoddau ariannol oedd ar gael i gwrdd ag anghenion hanfodol. Yn y cyfamser, nid oedd unrhyw newid yn y disgwyliadau proffesiynol a rheoleiddio ar gyfrif llywodraeth leol i sicrhau bod eu trefniadau archwilio mewnol yn cydymffurfio â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS).

Felly, cyhoeddodd CIPFA ganllawiau sector benodol ar gyfer archwilwyr mewnol oedd yn gweithio mewn, neu'n gweithio ar ran llywodraeth leol yn y DU, a oedd yn nodi'r gofynion allweddol ar gyfer cyrff llywodraeth leol yr argymhellwyd i benaethiaid archwilio mewnol, timau arweinyddiaeth a phwyllgorau archwilio eu dilyn er mwyn i'r sefydliad gwrdd â'u hanghenion sicrwydd yn ystod 2020-21 a 2021-22.

Ar ôl ymgynghori â'r Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) er mwyn ystyried canllawiau CIPFA, cyflwynodd y Pennaeth Archwilio a Risg adroddiad i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2021, a oedd yn nodi'r darpariaethau y byddai'n eu gwneud, er mwyn cael sicrwydd digonol yn ystod 2021-22 i gefnogi'r farn flynyddol, gan roi ystyriaeth i faterion capasiti.

Ystyriwyd y materion hyn gan y Pennaeth Archwilio a Risg yn y Strategaeth Archwilio Mewnol ar gyfer 2021-22, a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn ei gyfarfod ar 20 Ebrill 2021.

¹ CIPFA yw'r Corff Gosod Safonau Archwilio Mewnol Perthnasol (RIASS) ar gyfer llywodraeth leol ac mae'n gweithio gyda RIASS eraill yn y DU i fandadu'r PSIAS ar draws y sector cyhoeddus.

CYFLWYNIAD

Yn unol â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) mae'n rhaid i'r 'prif swyddog archwilio', sef y Pennaeth Archwilio a Risg yn achos y Cyngor, gyflwyno barn archwilio mewnol y gall y sefydliad ei defnyddio i lywio ei Ddatganiad Llywodraethu Blynyddol².

Mae'n rhaid i'r farn flynyddol gynnwys:

- [Barn](#) ar ddigonolrwydd ac effeithiolrwydd cyffredinol prosesau rheoli risg, rheoli a llywodraethu'r sefydliad
- Ddatgelu unrhyw [amodau](#) ar y farn honno ynghyd â'r rheswm am yr amod
- Cyflwyno [crynodeb](#) o'r gwaith archwilio y mae'r farn yn deillio ohono, yn cynnwys y ddibyniaeth a roddwyd ar gyrf sicrwydd eraill
- Tynnu sylw at unrhyw [faterion](#) y mae'r prif weithredwr yn barnu eu bod yn arbennig o berthnasol wrth baratoi'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol
- Crynodeb o [berfformiad](#) y swyddogaeth archwilio mewnol yn erbyn ei fesurau perfformiad
- Sylwadau ar [gydymffurfio](#) â Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus (PSIAS) a rhannu canlyniadau'r rhaglen sicrhau ansawdd Archwilio Mewnol.

² O dan Reoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2014 mae'n rhaid adrodd ar adolygiad o drefniadau llywodraethu yn fewnol, i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio yn achos y Cyngor, ac yn allanol yn y cyfrifon a gyhoeddir. Adolygiad blynyddol o systemau rheoli mewnol yw'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol (DLIB) ac mae'n casglu sicrwydd o wahanol ffynonellau i'w ategu. Mae Archwilio Mewnol yn gyfrannwr allweddol ac mae'r Pennaeth Archwilio a Risg yn darparu adroddiad blynyddol ysgrifenedig ar gyfer y sawl sy'n gyfrifol am lywodraethu i ategu'r DLIB.

BARN ARCHWILIO MEWNOL

Barn y Pennaeth Archwilio a Risg 2021-22

Ar gyfer y 12 mis a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2022, barn Pennaeth Archwilio a Risg Cyngor Sir Ynys Môn yw bod gan y sefydliad fframwaith digonol ac effeithiol ar gyfer rheoli risg, llywodraethu a rheolaeth fewnol.

Er nad wyf yn ystyried bod unrhyw feysydd o bryder corfforaethol sylweddol, mae angen cyflwyno neu wella rheolaethau mewnol mewn rhai meysydd i sicrhau fod amcanion yn cael eu cyflawni, a'u bod yn cael eu monitro.

Nid oes unrhyw amodau ar y fam hon.

SAIL FY MARN

Sgôp

Rydw i wedi cyrraedd fy marn trwy ystyried y gwaith a'r gweithgareddau a gyflawnwyd gennym yn ystod y flwyddyn, sy'n cael ei drafod ymhellach isod. Nid yw'r farn yn awgrymu ein bod wedi adolygu'r holl risgiau a sicrwydd yn ymwneud â'r Cyngor. Mae'n deillio'n sylweddol o bennu strategaeth seiliedig ar risg, y mae rheolwyr wedi cyfrannu ati ac a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Ebrill 2021. Dylai ddarparu lefel resymol o sicrwydd, yn ddarostyngedig i'r cyfyngiadau cynhenid [isod](#) a'r [adroddiad](#) a gyflwynwyd i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Chwefror 2021 ac a drafodwyd yn y [Rhagair - Cyd-destun Cyfredol](#) uchod.

Cyfyngiadau

Dim ond y materion a ddaeth i'n sylw wrth i ni gyflawni ein gwaith a'n gweithgareddau o fewn y Cyngor a godir yn yr adroddiad hwn. Nid ydynt o reidrwydd yn ddatganiad cynhwysfawr o'r holl wendidau sy'n bodoli neu'r holl welliannau y gellir eu gwneud. Ni ddylid ystyried chwaith bod yr adroddiad hwn, nac ein gwaith, yn cymryd lle cyfrifoldebau rheolwyr i roi arferion rheoli mewnol cadarn ar waith. Pwysleisiwn mai cyfrifoldeb rheolwyr yw sicrhau system gadarn o reolaethau mewnol ac ni ddylid dibynnu ar ein gwaith i nodi'r holl gryfderau a gwendidau a all fodoli.

Sicrwydd Trydedd Linell³

Yr allwedd i fedru cael sicrwydd digonol fel sail i'r farn oedd rhoi ystyriaeth i adolygiadau archwilio mewnol o'r risgiau strategol a gwaith archwilio arall, a'r graddfeydd sicrwydd a ddarparwyd:

Archwilio Risgiau Strategol

Yn ystod 2021-22, yn dilyn cynnal adolygiad cynhwysfawr o risgiau'r Cyngor wrth gyflawni ei flaenoriaethau corfforaethol, barnwyd bod 13 ohonynt â gradd risg weddillol coch neu ambr ac fe'u cofnodwyd yn y gofrestr risg strategol. Rydym yn anelu i archwilio 60% o risgiau coch

³ Mae diffiniadau o raddfeydd sicrwydd oedd ar waith yn 2021-22 i'w gweld yn [Atodiad A](#)

ac ambr dros gylch dwy flynedd. Adolygom 10 (83%⁴) o'r risgiau hyn yn ystod cyfnod o 24 mis (20% yn 2020-21). (Manylion yn [Atodiad B](#)).

Roeddem yn gallu darparu sicrwydd 'Rhesymol' bod y Cyngor yn rheoli pob risg a adolygwyd gennym yn effeithiol, namyn un. Dim ond sicrwydd 'Cyfyngedig' yr oeddem yn gallu ei roi ar gyfer un archwiliad (Parhad Gwasanaeth TG - Gwe-rwydo), ac rydym yn ei ddilyn i fyny ar hyn o bryd.

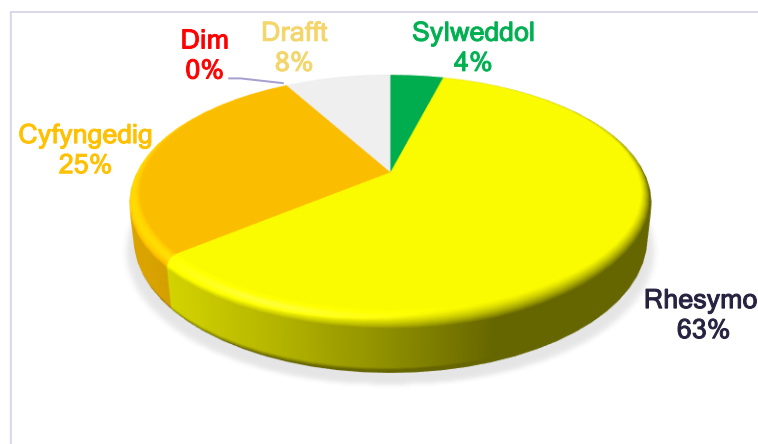
Gwaith Archwilio Arall

Adolygom feysydd allweddol eraill o weithgareddau'r Cyngor hefyd, yn cynnwys meysydd yr oedd y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151 a'r UDA wedi codi pryderon yn eu cylch (Manylion yn [Atodiad C](#)).

O'r 17 archwiliad o'r math hwn a gynhaliwyd gennym yn 2021-22, roeddem yn gallu darparu sicrwydd 'Sylweddol' ar gyfer un ohonynt (dim un yn 2020-21), sicrwydd 'Rhesymol' ar gyfer wyth (naw yn 2020-21) a chwe sicrwydd 'Cyfyngedig' (pedwar yn 2020-21). Ni roddwyd graddfa sicrwydd i ddau ymchwiliad.

Graddfeydd Sicrwydd Archwilio Mewnol a roddwyd yn ystod 2021-22

Yn gyffredinol, roeddem yn medru darparu sicrwydd 'Rhesymol' neu well ar gyfer 67% (78% yn 2020-21) o'r archwiliadau sicrwydd a gynhaliwyd gennym yn 2021-22.

⁴ Nid oeddem yn gallu adolygu un risg strategol ar gais y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a phobl ifanc yn dilyn seibiant yn y rhaglen Moderneiddio Ysgolion.

Derbyniodd chwe archwiliad (25%) sicrwydd '**Cyfyngedig**' yn ystod y flwyddyn, o gymharu â phump (22%) yn 2020-21. Yn unol â'n protocol, rydym yn ailymweld yn ffurfiol â'r holl 'Faterion/Risgiau' a godwyd mewn adroddiadau sicrwydd '**Cyfyngedig**', ar derfyn y cyfnod gweithredu, er mwyn sicrhau eu bod yn cael sylw effeithiol.

Fe wnaethom ailedrych yn ffurfiol â'r saith adroddiad â gradd sicrwydd '**Cyfyngedig**'. Yn dilyn ein hailymweliad, roeddem yn gallu codi'r sicrwydd i '**Rhesymol**' mewn tri o'r adroddiadau a byddwn yn parhau i fonitro ac adrodd ar y pedwar sy'n weddill.

Ni roddwyd '**Dim**' sicrwydd i unrhyw archwiliad ac ni chodwyd unrhyw 'faterion/risgiau' 'Critigol' (coch) yn ystod y flwyddyn.

Ble nodwyd 'Materion/Risgiau' gennym, derbyniodd rheolwyr pob un ohonynt. Cafodd y 'Materion/Risgiau' oedd yn weddill eu monitro trwy eu cofnodi yn ein system dracio gweithredoedd a drafodir ymhellach yn yr [adran](#) a ganlyn.

MATERION / RISGIAU A GODWYD

Rydym wedi bod yn defnyddio fersiwn newydd wedi'i huwchraddio o system dracio gweithredoedd y Cyngor, 4action, am ddwy flynedd bellach. Rydym yn falch o adrodd bod y system wedi'i diweddarau yn parhau i fod yn llwyddiannus o ran hwyluso ein prosesau dilyn i fyny a thracio gweithredoedd archwilio mewnol.

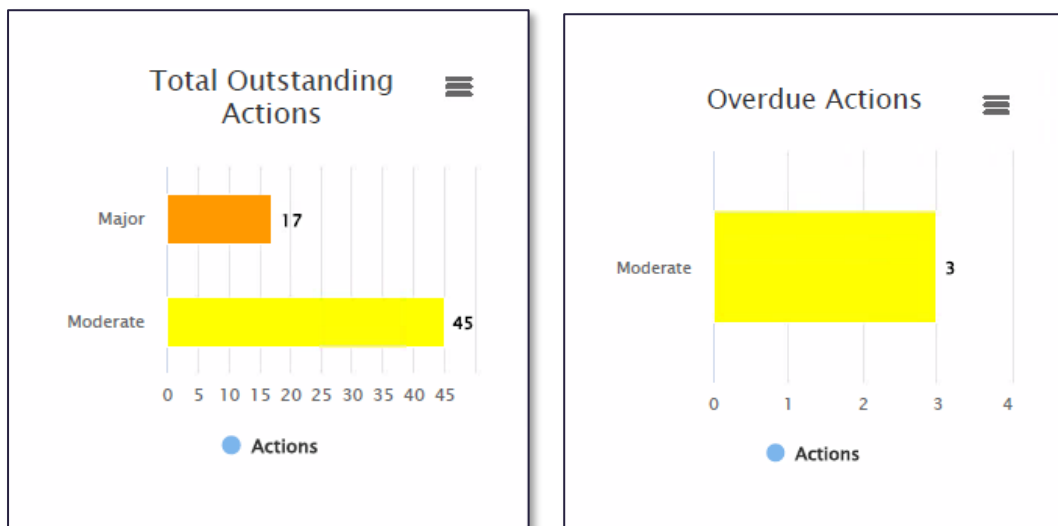
Rydym yn parhau i ddatblygu a mireinio ein dangosfwrdd, sy'n rhoi darlun amser real o berfformiad cyfredol wrth fynd i'r afael â gweithredoedd sydd angen sylw ac mae'n caniatáu i ni dracio ac adrodd ar y wybodaeth hon yn effeithiol. Rydym yn monitro gweithredoedd 'hwyr' yn barhaus ac felly rydym yn gallu cael diweddariadau gan reolwyr ynglŷn â chynnydd wrth fynd i'r afael â nhw.

Rydym hefyd wedi datblygu gwasanaeth dangosfwrdd pwrpasol i gynorthwyo Penaethiaid Gwasanaeth a'u timau rheoli i fonitro a darparu diweddariadau ar eu gweithredoedd. Ar hyn o bryd rydym yn treialu hyn gyda'r gwasanaeth Adnoddau. Yn anffodus, mae'r argyfwng Covid-19 wedi cyfyngu ar ein gallu i'w gyflwyno i'r holl wasanaethau a darparu hyfforddiant a chefnogaeth fel bod rheolwyr yn gallu defnyddio'r swyddogaethau'n llawn. Byddwn yn ailgydio yn y gwaith hwn yn ystod 2022-23.

Dengys y graffiau a ganlyn y gweithredoedd sydd angen sylw ar 31 Mawrth 2022. Yn anorfod, mae effaith yr argyfwng Covid-19 a'r cyfnod adfer sy'n parhau ar rai gwasanaethau wedi effeithio ar eu gallu i fynd i'r afael â gweithredoedd sydd angen sylw yn ystod y ddwy flynedd diwethaf.

Fodd bynnag, dylid nodi na chodwyd unrhyw faterion/risgiau 'Critigol' (coch) yn ystod y flwyddyn ac nid oes unrhyw 'faterion/risgiau' 'Critigol' (coch) angen sylw ar hyn o bryd.

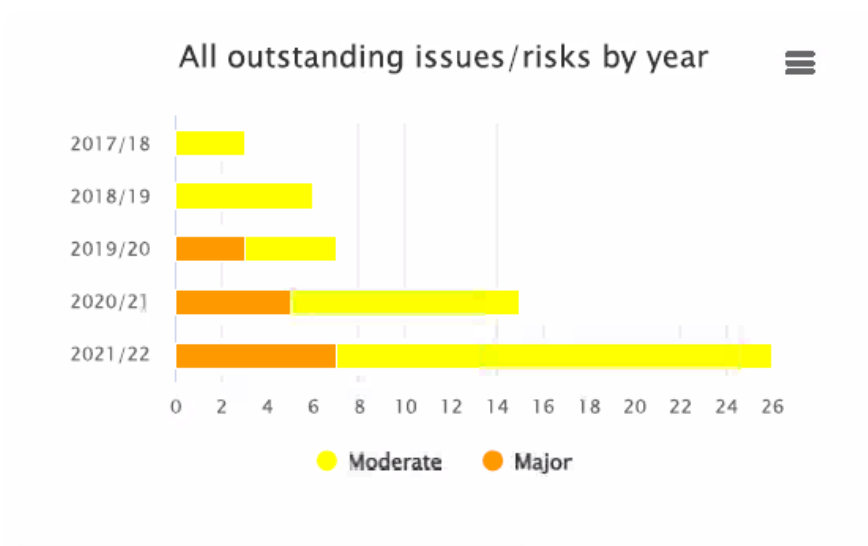
Gweithredoedd sydd angen sylw a Gweithredoedd Hwyr

Ar 31 Mawrth 2022, roeddem yn monitro 62 gweithred trwy ein system dracio (60 ar 31 Mawrth 2021). O'r rhain, roedd 17 (20 yn 2020-21) yn 'sylweddol' (ambr) a 45 (40 yn 2020-21) yn 'cymedrol' (melyn) o ran blaenoriaeth risg, fel y dangosir ar y chwith uchod.

Rydym yn monitro pob gweithred ac yn cysylltu â rheolwyr yn eu cylch ar derfyn y cyfnod gweithredu i sicrhau bod rheolwyr wedi rhoi sylw effeithiol iddynt. Ar 31 Mawrth 2022, roedd tair gweithred (dau yn 2020-21) wedi cyrraedd eu dyddiad targed ac yn 'hwyr' (ar y dde uchod).

Materion / Risgiau fesul Blwyddyn

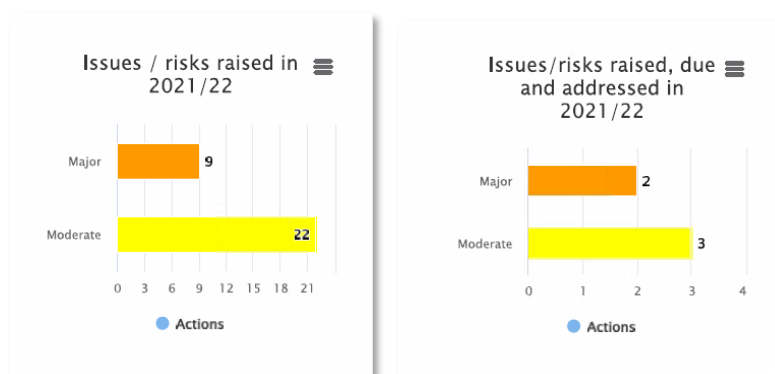

O'r 62 gweithredu (60 yn 2020-21) yr ydym yn eu monitro, roeddent wedi eu codi rhwng 2017-18 a 2021-22. Nid oes unrhyw weithredoedd cyn 2017-18 yn parhau i fod angen sylw.

Er bod y graff yn dangos bod y mwyafrif yn ymwneud â'r ddwy flynedd ariannol ddiwethaf, mae'n amlygu nifer fechan o hen weithredoedd nad yw rheolwyr wedi mynd i'r afael â nhw yn llawn eto.

Dylid nod bod y naw⁵ gweithred hyn â gradd 'gymedrol' (melyn) o ran blaenoriaeth risg. Serch hynny, byddwn yn parhau i ddilyn i fyny'r holl weithredoedd i sicrhau bod rheolwyr yn mynd i'r afael â'r holl risgiau yn effeithiol.

Materion / Risgiau a Godwyd ac y mae angen gweithredu arnynt yn 2021-22

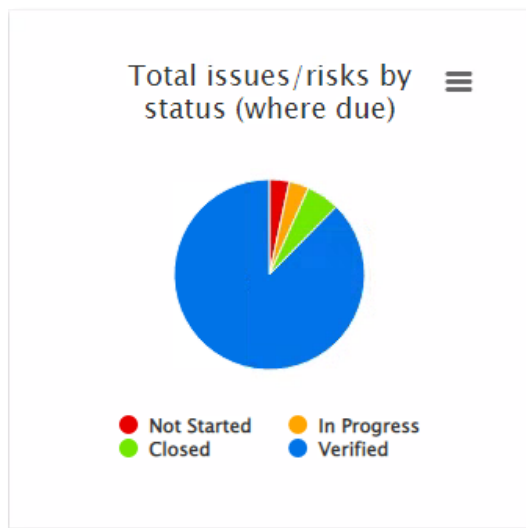

Yn ystod 2021-22, codwyd 31 (21 yn 2020-21) o 'faterion/risgiau' yr oedd angen i reolwyr roi sylw iddynt. O'r rhain, roedd naw (saith yn 2020-21) yn 'sylweddol' (ambr) a 22 (14 yn 2020-21) yn 'gymedrol' (melyn).

Roedd pump o'r gweithredoedd a godwyd angen eu cwblhau yn 2021-22, ac roedd rheolwyr wedi rhoi sylw i bob un o'r pump (chwech yn 2020-21) cyn 31 Mawrth 2022. Mae hyn yn berfformiad 100% yn y maes hwn (100% yn 2020-21).

⁵ Dyledwyr Amrywiol (3); Diogelwch Seibr (1); Llywodraethu Gwybodaeth mewn Ysgolion (5)

Statws Materion / Risgiau

Dengys y graff uchod statws yr holl weithredoedd yr oedd angen eu rhoi ar waith erbyn 31 Mawrth 2022, h.y. a ydynt 'ar y gweill', 'heb gychwyn' neu 'wedi cau'. Rydym yn gwirio'r holl weithredoedd a oedd 'wedi cau' i sicrhau ein bod yn fodlon fod y camau a gymerwyd gan reolwyr wedi mynd i'r afael â'r risg a nodwyd yn wreiddiol.

Mae rheolwyr wedi mynd i'r afael â 94% (90% yn 2020-21) o'r 'Materion/Risgiau' a godwyd, ac a oedd wedi cyrraedd terfyn y cyfnod gweithredu, ac mae gwaith ar y gweill ar gyfer 3% ac nid yw gwaith wedi dechrau eto ar gyfer 3%.

O bryd i'w gilydd byddwn yn ymestyn y dyddiadau targed ar gyfer rhai gweithredoedd, ond dim ond os gall y gwasanaeth ddangos bod rheswm dilys dros yr estyniad, e.e. daw'n amlwg nad yw'r dyddiad targed yn gyflawnadwy, ac mae angen i reolwyr gyflawni llawer iawn mwy o waith i fynd i'r afael â'r mater/risg.

Oherwydd yr argyfwng Covid-19, rydym wedi ymestyn nifer o ddyddiadau cau ar gyfer gwasanaethau os yw'n amlwg mai ymateb i'r pandemig oedd y flaenoriaeth iddynt yn ystod y ddwy flynedd ddiwethaf.

MATERION SY’N BERTHNASOL I BARATOI’R DATGANIAD LLYWODRAETHU BLYNYDDOL

Nid oes unrhyw faterion sydd â risg neu effaith sylweddol uchel sy’n cyfiawnhau eu cynnwys yn y Datganiad Llywodraethu Blynyddol.

Yn ystod 2021-22, rydym wedi gweld bod uwch reolwyr yn y Cyngor yn gefnogol ac yn ymatebol i’r materion a godwyd gennym. Mae gennym berthynas dda â rheolwyr; maent yn agored am y meysydd y maent yn eu hystyried fel rhai lle gallai problemau godi ac maent yn derbyn canlyniadau ein gwaith fel cyfle i wneud gwelliannau.

Cawsom ein comisiynu hefyd i wneud gwaith ymgynghorol yn ystod y flwyddyn ar gais rheolwyr, sy’n arwydd cryf bod rheolwyr yn fodlon ymgysylltu â’r Gwasanaeth Archwilio Mewnol i sefydlu amgylchedd da ar gyfer rheoli risg.

Cynhaliwyd adolygiad hunanasesu o arfer y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ym mis Mawrth 2020 gan banel a oedd yn cynnwys Cadeirydd ac Is-gadeirydd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio, aelod llewyg, y Pennaeth Archwilio a Risg a’r Prif Archwilydd ac fe’i diweddarwyd ym mis Mawrth 2020 gan y Pennaeth Archwilio a Risg. Roedd yn darparu adolygiad lefel uchel a oedd yn ymgorffori’r egwyddorion allweddol a nodir yn Natganiad Sefyllfa CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth) a’r canllawiau cysylltiedig.

Daeth yr hunanasesiad i’r casgliad fod gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio lefel uchel o berfformiad yn erbyn yr egwyddorion arfer da. Mae hyn yn arwydd bod sylfaen gadarn i’r Pwyllgor a bod ganddo aelodau gwybodus. Mae’r rhain yn ffactorau hanfodol wrth ddatblygu pwyllgor archwilio effeithiol. Serch hynny, nodwyd rhai gwelliannau ac fe’u defnyddiwyd i gynorthwyo i gynllunio rhaglen waith a chynlluniau hyfforddi’r Pwyllgor Llywodraethu ac archwilio.

EIN PERFFORMIAD

Wrth gyflawni strategaeth archwilio seiliedig ar risg, mae'r Pennaeth Archwilio a Risg, gyda chymorth yr UDA, wedi gwneud pob ymdrech i wneud y defnydd gorau o'r adnoddau archwilio mewnol oedd ar gael yn ystod y pandemig, yn cynnwys:

- symleiddio adroddiadau i'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio
- culhau ffocws sgôp archwiliadau er mwyn archwilio risgiau allweddol yn unig
- prynu arbenigedd archwilio gan ddarparwr allanol (Archwiliad TG gan Gyngor Sir Salford) ac arbenigwyr pwnc (gwiriad iechyd Newid Hinsawdd gan Zurich Municipal)
- arfarnu'r holl geisiadau am waith ymgynghorol a blaenoriaethu gwaith sicrwydd a gwaith ymgynghorol sy'n cefnogi'r farn flynyddol
- cyfathrebu mwy gyda gwasanaethau er mwyn cynorthwyo i sicrhau cydweithrediad da ac osgoi oedi diangen wrth gynnal archwiliadau - defnyddiwyd technoleg yn well, megis Microsoft Teams
- parhau i fabwysiadu dull 'archwilio ystwyth' er mwyn osgoi oedi a chael gwared â rhwystrau sy'n atal cynnydd.

Ychwanegu Gwerth

Er i'r pandemig gyfyngu ar gyfleoedd, hyd yn oed yn y cyd-destun heriol hwn, rydym wedi ceisio ychwanegu gwerth lle bynnag y bo'n bosib trwy gydol y flwyddyn. Rydym wedi parhau i gefnogi rheolwyr ar draws y Cyngor trwy ddarparu hyfforddiant a chyngor a chaffael adnoddau allanol i ddarparu sicrwydd, megis hyfforddiant ac archwiliadau yn ymwneud â Chronfeydd Answyddogol Ysgolion.

Yn ogystal, rydym wedi parhau i gefnogi cyfoedion yn y rhanbarth, yn genedlaethol ar draws Cymru a Gogledd Orllewin Lloegr, trwy rannu arfer dda a rhaglenni gwaith, ynghyd â meysydd lle mae risgiau'n dod i'r amlwg.

Ar y cyd â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru (CLILC), datblygodd y Pennaeth Archwilio a Risg becyn e-ddysgu archwilio, risg a llywodraethu cenedlaethol ar gyfer aelodau a fydd yn cael ei gyflwyno eleni.

Mesurau Perfformiad

Mae gennym raglen sicrhau ansawdd a gwella ar waith i sicrhau gwelliant parhaus ein gwasanaeth archwilio mewnol. Ym mis Ebrill 2021, cytunodd y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio ar nifer o dargedau perfformiad yn y Strategaeth ar gyfer 2021-22, a gellir eu gweld isod.

Dangosydd Perfformiad	Perfformiad 2018-19	Perfformiad 2019-20	Perfformiad 2020-21	Targed 2021-22	Perfformiad 2021-22
Risgiau Gweddilliol Coch ac Ambr yn y Gofrestr Risg Strategol a archwiliwyd (dros gyfnod treigl o 24 mis) Atodiad B	29%	50%	28%	60%	83%
Archwiliadau a gwblhawyd mewn chwe mis	Heb ei fesur	93%	85%	100%	76%
Ymateb cleientiaid yn 'foddhaol' neu well	100%	100%	100%	100%	100%
Nifer staff	4.0 CALI	4.0 CALI	2.6 CALI ⁶	5.0 CALI	3.1 CALI ⁷

Rydym wedi perfformio'n dda yn erbyn hanner ein targedau, gyda dau o'r pedwar dangosydd yn cyrraedd eu targed. Yn holl bwysig, rydym wedi cyflawni ein targed o adolygu 60% o'r risgiau gweddilliol coch ac ambr yn y Gofrestr Risg Strategol yn rhwydd, a rhydd hynny sicrwydd digonol i ganiatáu'r Pennaeth Archwilio a Risg ddarparu Barn Archwilio Blynnyddol. Byddwn yn codi'r targed hwn ar gyfer 2022/23.

Er gwaethaf llwyddiant ymarfer recriwtio ddiwedd 2021, unwaith eto rydym wedi methu â chyrraedd ein targed o gadw pum aelod o staff cyfystyr ag amser llawn (CALI), oherwydd

⁶ 0.7 CALI cefnogi Covid-19; 0.4 CALI wedi'i gollu oherwydd absenoldeb hirdymor; 1.7 CALI wedi'i gollu oherwydd swyddi gwag/gweithio'n hyblyg

⁷ 0.5 CALI wedi'i gollu oherwydd absenoldeb hirdymor; 1.2 CALI wedi'i gollu oherwydd swyddi gwag/gweithio'n hyblyg

secondiad ac absenoldeb hirdymor. Er bod y secondiad yn parhau, mae'r absenoldeb hirdymor wedi'i ddatrys ac rydym yn recriwtio Uwch Archwilydd i ymuno â'r tîm ar hyn o bryd.

Ni chwblhawyd pum archwiliad gennym o fewn y targed o chwe mis. Y rheswm am hyn oedd absenoldeb hirdymor, ymchwiliad cymhleth a blaenoriaethu gwaith ar gais y Cyfarwyddwr Swyddogaeth (Adnoddau) a Swyddog Adran 151. Serch hynny, roedd oedi hefyd o ran derbyn cydweithrediad ac ymateb i'n ceisiadau am wybodaeth gan staff gweithredol rheng flaen a mwy o bwysau ar reolwyr a staff mewn ymateb i'r pandemig yn golygu bod llai o ymgysylltu ag archwilio mewnol mewn rhai meysydd, yn bennaf oherwydd materion staffio a chapasiti, ac mae hynny wedi arwain at oedi yn ein harchwiliadau a chymerwyd mwy o amser i'w cwblhau.

Cododd y Pennaeth Archwilio a Risg y mater hwn yn ffurfiol gyda'r pennaeth gwasanaeth perthnasol ac fe ymyrrodd i sicrhau bod y wybodaeth y gofynnwyd amdani'n cael ei ddarparu.

Meincnodi

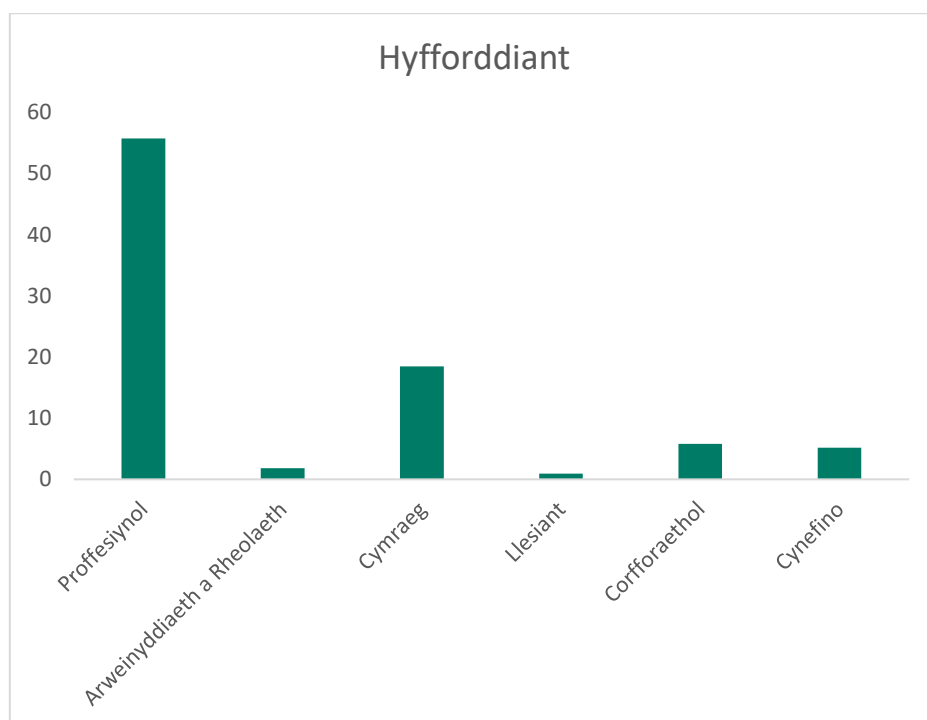
Fel arfer rydym yn meincnodi ein perfformiad yn erbyn y 22 aelod Grŵp Prif Archwilwyr Cymru. Fodd bynnag, oherwydd y pandemig, mae gwaith meincnodi wedi cael ei ganslo am yr ail flwyddyn.

Mae tua 19 cyngor yn cymryd rhan yn rheolaidd yn yr ymarfer meincnodi. Fodd bynnag, mae nifer y cyfranogwyr yn gostwng bob blwyddyn, gyda chymhared yn cael ei nodi fel rheswm am beidio cymryd rhan. Yn ogystal, mae rhai prif swyddogion archwilio wedi herio perthnasedd y mesurau perfformiad presennol oherwydd eu bod yn rhy weithredol. O'r herwydd, mae Grŵp Prif Archwilwyr Cymru wedi sefydlu gweithgor i adolygu'r mesurau.

HYFFORDDI A DATBLYGU

Mae pob aelod presennol o'r tîm wedi cymhwyso'n broffesiynol ac mae ganddynt gymysgedd dda o gymwysterau proffesiynol, yn cynnwys CIPFA⁸, CIIA⁹, IRRV¹⁰ a ACFTech¹¹. Mae'r gwasanaeth wedi buddsoddi'n sylweddol i sicrhau eu bod yn parhau i ddatblygu'n broffesiynol a'u bod yn ymwybodol o'r risgiau a'r datblygiadau sy'n dod i'r amlwg yn y sector. Yn ogystal, rydym wedi cymryd rhan ym mhob hyfforddiant corfforaethol gorfodol, lle'r oedd hynny'n ofynnol.

Yn ystod 2021-22, mae'r gwasanaeth wedi buddsoddi cyfanswm o 88¹² (9%) diwrnod hyfforddi a datblygu, yn cynnwys y canlynol:

⁸ CIPFA (Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth) yw'r corff proffesiynol ar gyfer pobl sy'n gweithio mewn gwasanaethau cyhoeddus.

Mae CIIA (Sefydliad Siartredig Archwilwyr Mewnol) yn gymdeithas broffesiynol ar gyfer archwilwyr mewnol.

¹⁰ Yr IRRV (Sefydliad Ardrethu a Phrisio Refeniw) yw'r corff proffesiynol ar gyfer trethi lleol, budd-daliadau a phrisio.

¹¹ Mae ACFTech yn gymhwyster atal twyll sy'n cael ei ddarparu gan CIPFA a'i achredu gan y Bwrdd Achredu Proffesiynol Atal Twyll.

Cyfanswm o 139 diwrnod yn 2020-21 a oedd yn cynnwys 71 diwrnod ar gyfer cefnogi cynefino a datblygu aelod o staff amhrofiadol heb gymhwyso.

CYDYMFFURFIO Â SAFONAU ARCHWILIO MEWNOL Y SECTOR CYHOEDDUS

O dan Safonau Archwilio Mewnol y Sector Cyhoeddus mae'n rhaid i wasanaethau archwilio mewnol gael asesiad ansawdd allanol bob pum mlynedd.

Darparodd asesiad allanol o Wasanaeth Archwilio Mewnol Cyngor Sir Ynys Môn a gynhaliwyd ym mis Mehefin 2017, sicrwydd bod y gwasanaeth yn '**Cydymffurfio'n Gyffredinol**'¹³ gyda'r Safonau, sef yr asesiad uchaf sydd ar gael i'r asesydd.

Bydd yr asesiad nesaf yn cael ei gynnal ym mis Mehefin 2022 ac mae trefniadau'n cael eu gwneud gyda Grŵp Prif Archwilwyr Cymru i Gyngor Sir y Fflint gynnal adolygiad cymheiriaid.

¹³ Mae 'Cydymffurfio'n Gyffredinol' yn golygu bod y gwerthuswr wedi dod i'r casgliad bod strwythurau, polisiau a gweithdrefnau perthnasol y gwasanaeth archwilio mewnol, yn ogystal â'r prosesau i'w gweithredu, yn cydymffurfio â gofynion y Safon neu'r elfen unigol o'r Cod Moeseg ym mhob ffordd berthnasol. Ar gyfer yr adrannau a'r prif categorïau, mae hyn yn golygu bod cydymffurfiaeth gyffredinol â mwyafrif o Safonau neu elfennau unigol y Cod Moeseg, ac o leiaf gydymffurfiaeth rannol â'r lleill, yn yr adran / categori. Efallai bod cyfleoedd sylweddol i wella, ond ni chaiff y rhain fod yn sefyllfaoedd lle nad yw'r gwasanaeth wedi gweithredu'r Safonau neu'r Cod Moeseg, neu heb eu gweithredu'n effeithiol, neu heb gyflawni'r amcanion a fwriadwyd ar eu cyfer. Fel y nodir uchod, nid oes raid i gydymffurfiaeth gyffredinol fod yn gydymffurfiaeth gyflawn / perffaith, y sefyllfa ddelfrydol, arfer llwyddiannus, ac ati.

HERIAU A CHYFLEOEDD I'R DYFODOL

Ynghyd â gweddill y Cyngor, mae'r tîm Archwilio Mewnol wedi ymateb ac addasu i ffyrdd newydd o weithio yn sgil y pandemig Covid-19. Ailgyfeiriwyd adnoddau gennym er mwyn cwrdd â'r heriau newydd ac mae'r tîm yn parhau i fanteisio ar y dull ystwyth hwn. Serch hynny, er bod datblygiadau mewn technoleg yn cyflwyno cyfleoedd newydd i ail-ddylunio gwasanaeth, maent hefyd yn creu heriau o ran cymhlethdod a diogelwch.

Mae gofynion sicrwydd yn hyblyg ac yn newid yn barhaus, gan olygu fod rhaid i archwilio mewnol fedru cadw i fyny â chyflymder newid er mwyn gallu aros yn berthnasol a darparu sicrwydd ar feysydd megis newid hinsawdd, diogelwch seibr a risgiau ariannol sy'n dod i'r amlwg. Yn ogystal, mae angen i archwilio mewnol weithio ar y cyd â fframweithiau llywodraethu, risg, rheoli a sicrwydd y Cyngor.

Mewn cyhoeddiad diweddar, mae CIPFA¹⁴ yn dadlau fod gan archwilio mewnol rôl gynyddol bwysig i'w chwarae wrth gynorthwyo sefydliadau gwasanaeth cyhoeddus i gyflawni eu nodau. Mae arddangos stiwardiaeth dros arian cyhoeddus, adeiladu a chynnal ymddiriedaeth a hyder y cyhoedd yn y penderfyniadau a wneir a chyflawni dyfodol cynaliadwy ar gyfer trethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn ddisgwyliadau sylfaenol i bawb sy'n gweithio yn y gwasanaethau cyhoeddus. Gall archwilio mewnol gyfrannu at y we gymhleth hon o ddisgwyliadau, rhwymedigaethau, uchelgeisiau a heriau trwy ddarparu cymorth mewn ffordd unigryw ac annibynnol.

Mae cyflawni hyn yn gofyn am archwilyr mewnol sydd wedi eu hyfforddi ac sy'n cael eu cefnogi gan ddulliau modern a safonau proffesiynol. Mae'n gofyn am gapasiti a galluogrwydd. Mae trosiant staff wedi creu her o ran sicrhau archwilyr sydd â digon o brofiad i gwblhau gwaith mwy cymhleth, yn ogystal â hyfforddi a chefnogi aelodau newydd o staff. Fodd bynnag, mae tîm brwdfrydig ac ymroddedig yn golygu bod y gwasanaeth archwilio mewnol mewn sefyllfa dda i sicrhau y gall gyflawni ei strategaeth a pharhau i gefnogi'r Cyngor fel elfen allweddol o'i strwythur llywodraethu.

¹⁴ *'Internal audit: untapped potential'*, Sefydliad Siartredig Cyllid Cyhoeddus a Chyfrifyddiaeth. Mai 2022

ATODIAD A: DIFFINIAD O RADDFEYDD SICRWYDD 2021-22

Lefel Sicrwydd	Diffiniad
Sicrwydd Sylweddol	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol yn dda . Dim Risgiau/Materion sylweddol nac o bwys wedi eu canfod.
Sicrwydd Rhesymol	Mae trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a / neu reolaeth fewnol yn rhesymol . Mae mân wendidau o ran rheoli risgiau a / neu fesurau rheoli ond nid oes unrhyw risgiau o ran cyflawni amcanion. Gall Rheolwyr a Phenathiaid Gwasanaeth roi sylw i'r rhain.
Sicrwydd Cyfyngedig	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a / neu reolaeth fewnol yn gyfyngedig . Mae gwendidau sylweddol wrth reoli risgiau a / neu reolaethau sy'n peryglu cyflawni amcanion. Mae angen i Benaethiaid Gwasanaeth eu datrys ac efallai y bydd angen hysbysu'r UDA.
Dim Sicrwydd	Mae'r trefniadau ar gyfer llywodraethu, rheoli risg a rheolaeth fewnol yn sylweddol ddiffygiol . Mae gwendidau sylfaenol wrth reoli risgiau / a neu reolaethau a fydd yn arwain at fethu â chyflawni amcanion. Mae angen i'r UDA roi sylw iddynt ar unwaith ac efallai y bydd angen ymyrraeth y Pwyllgor Gwaith.

Yn ôl i'r [Adran](#)

ATODIAD B: SICRWYDD TRYDEDD LINELL - RISGIAU GWEDDILLIOL COCH AC AMBR YN Y GOFRESTR RISG STRATEGOL 2021-22

Cyf Risg	Risg	Dyddiad Creu (Adolygwyd)	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
YM 2	Risg bod y Cyngor yn methu recriwtio, cadw a datblygu staff addas, neu nad yw'r strwythur staffio yn addas i ddarparu gwasanaethau effeithlon ac effeithiol.	20/06/18 (12/01/22)	Recriwtio a Chadw (Mawrth 2019)			Recriwtio a Chadw (Mai 2022)
YM 3	Risg bod methiant TG yn amharu'n sylweddol ar ddarparu gwasanaethau	10/09/18 (12/01/22)		Archwiliad TG - Gwydnwch TG (Ebrill 2020)	Archwiliad TG (Dilyn i Fyny) - Gwydnwch TG (Mai 2021)	Gwendidau a rheoli patsys (Drafft) (Mehefin 2022)
YM 5	Risg nad yw'r rhaglen moderneiddio ysgolion yn cael ei gweithredu'n llawn gan effeithio ar safonau a'r gallu i ddarparu addysg lle mae galw amdano ac ymateb i heriau addysgol yn y dyfodol	20/06/18 (12/01/22)	Gofynnodd y Cyfarwyddwr Addysg, Sgiliau a Phobl Ifanc i'r archwiliad gael ei ohirio oherwydd seibiant yn y rhaglen			
YM 14	Risg nad yw asedau ffisegol yr Ynys (e.e. adeiladau, ffyrdd, rhwydwaith TG) yn addas i bwrpas, neu nad ydynt yn diwallu anghenion preswylwyr, busnesau ac ymwelwyr	19/02/21 (12/01/22)				Buddsoddi mewn Asedau (Tachwedd 2021)
YM 4	Risg bod ymosodiad seibr yn cael effaith sylweddol ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau rheng flaen a gwasanaethau cefnogol ac y bydd y Cyngor yn derbyn dirwy sylweddol gan y Comisiynydd Gwybodaeth	21/06/18 (12/01/22)	Archwiliad TG - Diogelwch Seibr (Chwefror 2019)		Archwiliad TG - Gwe-rwydo (Mai 2021)	Archwiliad TG - Gwe-rwydo (Dilyn i Fyny Cyntaf) (Drafft) (Mehefin 2022)
YM 6	Risg bod y pandemig Covid-19 yn amharu ar allu'r cyngor i barhau i weithredu a chefnogi'r gymuned.	11/05/20 (12/01/22)			Adolygiad o'r Ymateb i Argyfwng Covid-19 (Ebrill 2020)	

Cyf Risg	Risg	Dyddiad Creu (Adolygwyd)	2018-19	2019-20	2020-21	2021-22
YM 9	Risg o ddiffyg tai addas y gall preswylwyr lleol eu fforddio yn eu cymunedau	12/01/22				Trefniadau'r Cyngor ar gyfer darparu tai addas (Drafft) (Mai 2022)
YM 11	Risg bod tlodi cynyddol yn cynyddu'r galw am wasanaethau'r Cyngor	20/06/18 (12/01/22)		Diwygio Lles (Ebrill 2019)		Ymdopi â digartrefedd ac effaith Covid-19 (Mehefin 2021)
YM 1	Risg bod y gostyngiad amser real yng nghyllid y Cyngor yn parhau a'i fod yn arwain at gwtogi gwasanaethau statudol, methu â chyflawni blaenoriaethau a mwy o bwysau staffio	14/05/19 (25/01/21) (12/01/22)		Gwynwch Ariannol (Ebrill 2020)		
YM 7	Risg bod newid tu hwnt i reolaeth y Cyngor (e.e. Brexit, pandemig Covid-19) yn effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau fforddiadwy	20/06/18 04/01/19 (12/01/22)		Rheoli Risgiau Brexit (Ionawr 2020) Parhad Busnes (Chwefror 2020)	Adolygiad o'r Ymateb i Argyfwng Covid-19 (Ebrill 2020)	
YM 8	Risg bod y duedd i bobl ieuengach adael yr ynys tra bod pobl hŷn yn symud i'r ynys yn parhau, neu'n cyflymu, gan effeithio ar allu'r Cyngor i ddarparu gwasanaethau addas ac ar ddwyieithrwydd cymunedau	12/01/22				
YM 13	Risg na all y Cyngor addasu i fod yn Awdurdod carbon niwtral erbyn 2030	07/12/20 (12/01/22)				Gwiriad Iechyd Newid Hinsawdd a Chynaliadwyedd (Drafft) (Mehefin 2022)
YM 10	Risg bod camgymeriad diogelu difrifol yn arwain at neu'n cyfrannu at niwed difrifol i'r unigolion bregus hynny y mae'r Cyngor yn gyfrifol amdanynt	20/06/18 (12/01/22)	Trefniadau Diogelu wrth Amddifadu o Ryddid (Mehefin 2018)		Panel Rhiant Corfforaethol (Ionawr 2021)	

Yn ôl i'r [Adran](#)

ATOODIAD C: SICRWYDD TRYDEDD LINELL – GWAITH ARCHWILIO MEWNOL ARALL YN 2021-22

Teitl yr Archwiliad	Dyddiad yr Adroddiad Terfynol	Lefel Sicrwydd	Critigol	Sylweddol	Cymedrol
Sicrwydd rheoli argyfwng (Sicrwydd Llinell Gyntaf)	Mai-21	Rhesymol	0	0	0
Canfod anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg	Mai-21	Cyfyngedig	0	3	3
Gwydnwch TG (Dilyn i Fyny am y tro cyntaf)	Mai-21	Rhesymol	0	2	1
Cynllun Taliad Arbennig i'r Gweithlu Gofal Cymdeithasol	Gorff-21	Sylweddol	0	0	0
Rheoli Cronfeydd Answyddogol Ysgolion (Dilyn i Fyny am y tro cyntaf)	Gorff-21	Rhesymol	0	0	1
Cwyn ynghylch dyrannu contract (Ymchwiliad)	Gorff-21	Amherthnasol	0	0	0
Proses Gadawyr (Dilyn i Fyny am y tro cyntaf)	Medi-21	Rhesymol	0	0	3
Gosodiadau Tai	Medi-21	Rhesymol	0	3	3
Adennill dyledion y Cyngor ac effaith Covid-19	Tach-21	Cyfyngedig	0	3	5
Gwasanaethau Eiddo - Caffael gwaith draenio (Ymchwiliad)	Tach-21	Amherthnasol	0	0	0
Llety Sipsiwn a Theithwyr (Gofynion Deddf Tai (Cymru) 2014) - Ymweliad Dilyn i Fyny a Diweddarau Statws (risg corfforaethol YM29 yn flaenorol)	Tach-21	Rhesymol	0	0	0
Rheoli Trwyddedau Meddalwedd	Ion-22	Cyfyngedig	0	1	9
Llywodraethu Gwybodaeth (risg corfforaethol YM3 yn flaenorol)	Chwef-22	Rhesymol	0	2	5
Taliadau - cynnal cyflenwyr a chanfod anfonebau dyblyg ac adennill taliadau dyblyg (Dilyn i Fyny Cyntaf ar y Cyd)	Ebrill-22	Cyfyngedig	0	2	8
Adennill dyledion y Cyngor ac effaith Covid-19 (Dilyn i Fyny am y tro cyntaf)	Ebrill-22	Cyfyngedig	0	3	5
Gweinyddu Pensiynau Athrawon	Mai-22	Cyfyngedig	0	2	2
Twyll a Llygredd ym maes Caffael (risg corfforaethol YM46 yn flaenorol)	Mehefin	Rhesymol (Drafft)	0	0	6
		17	0	21	51

Yn ôl i'r [Adran](#)